

WWW.UNILTSB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

ИЗЛАЗИ ТРИПУТ У МЕСЕЦУ И СТАЈЕ ШЕСДЕСЕТ ГРОША ГОДИШЊЕ.

ГОДИНА

4
1867

ВОЈИН

БРОЈ

6
20. Фебруар

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ

изд. и уређ. Драгашевић официр.

Употреба жлебних топова у опсади, превео Л. Чолак-Антић арт. поручик. — Беседе из Географије, на зимским састанцима официрским 1866—1867 беседио Драгашевић официр. — Предавања војне Администрације од Јеф. Марковића инж. подпор. — Помрчање сунца.

УПОТРЕБА ЖЛЕБНИХ ТОПОВА У ОПСАДИ.

ПРЕВЕО ЛАЗАР ЧОЛАК АНТИЋ АРТ. ПОРУЧИК.

(Свршетак.)

Даље би се могло приметити, што ми за резерву између 28 топова нисмо ниједан жлебан 6 Ћ ниједан кратки 24 Ћ. ниједан аван урачунали? Али жлебни 6 Ћ. као демонтирни топови у равном броју као и стари демонтирни топови узети, чине се већ иначе врло многобројни, и можда ће искуство показати, да ћемо са мањим бројем задовољити се, дакле да нам никаква резерва и неће више потребна бити. Авани се немогу никако с' жлебним топовима заменити. Но гдикоји Редвиин, који се до сада само из авана гађати могаше, сада ће се из 25 Ћ. хау бица, бомбастих топова или жлебних са упадајућим метком разрушити, потом потреба тешких авана у мањиће се.

Напослетку додајемо, да су ова дата и бројеви само нешто приближни и никако точни и стални, који

само као неки предлог привремено служе; као што то при једном сасвим новом предмету и мора бити докле искуства боље и точније што неопределе- (види план.)

Жлебни топови при насилном нападу и бомбардану.

Насилни напад врло је пространог поима. Свако брже нападање, које од горњег правила оступа, и које би слабоћа, погрешка или оскудевајуће наоружање града дозвољавало, мора се насилним или скраћеним нападом назвати, и зато ће се ретко (или никако) какав напад производити. који у појединим моментима неби карактер скраћеног напада носио.

Које учешће потоме при насилном нападу жлебним топовима припада недаје се подати а да се специјални случај, непомотри. Но потоме се може рећи, да ће само довољно присуство жлебних топова у опсадном парку често прилику насилном нападу подати, нарочито кад се у граду врло мало или никаквих жлебних топова ненаоди, и гди се зид издаље видити и тући даје.

Помислимо на прилику тај невероватан али још могући случај да нападамо на град у коме никаквих жлебних топова неби имало. То би жлебни топови и онда градске глатке топове надвладали, кад би они без икаквог заклона баш на отвореном пољу (а градски топови иза најбољих Шарти) стајали.

Онда би се прва паралела на 800 корака подигла, па иза ње топови на отвореном пољу за демонтирне батерије у потребној множини поставили и то пољу на 1000 корака од града пуцање зором

започело, и за један сахат сви би топови на беду му већ демонтирани били. Може те ватром прво-постављених топова жлебних на 1000 корака град тако у покорности одржавати, да се дању опсадни посади без сметње одржавати, и за неколико дана, морао би де град савршено предати.

При *Бомбардању* ће најтежи жлебни топови против означених предмета које порушити желимо, као што су Редвији велике касарне, магацини (Depots) и т. д. својим распрснућем, запаљивошћу, точношћу, и перкусионом снагом, врло велику ролу шартити. За општи узбун вароши и града предпоставиће им се тешке Хаубице и бомбастни топови. Авајни наравно ни овде неби се жлебним топовима заменити могли.

БЕСЕДЕ ИЗ ГЕОГРАФИЈЕ

НА ЗИМСКИМА САСТАНЦИМА ОФИЦИРСКИМ

1866—1867.

беседио Драгашевић официр.

Беседа 7, 30. Децембра 1866.

Земљиште у погледу тактичном. Карактеристика и дељење земљишта као бојишта; утицај земљишта на подвижност војске; утицај земљишта на оружје; утицај земљишта на борбу; утицај земљишта на строје; појединачна бојишта.

(Продужење).

Утицај земљишта на строје.

Неравно земљиште изазвало је расути строје.

Али расути строје није ствар нова. Њиме се служили људи још од ваикада, и скоро увек онда,

кад се имађаху да бране као народ противу іачег непријатеља, који пође, да их себи подложи.

Но нису га сви у старо време на један начин употребљавали. Маћедонци и Латини употребеше га сасвим раштрканог уз правилно уређену војску, која беше подељена на повеће чете, и то у Маћедонаца веће, у Латина мање. Азијски народи употребљаваху га такође раштркано уз војску, која иопет небеше у најправилније чете прикупљена. Скити, који победише силнога Персијанца Кира, употребеше расути строї на начин сасвим различит него и Маћедонци (пелтасти) него и Латини (велити) него и Азијанци (делије и мејданције). Они га т. і. употребљаваху на онај исти начин, на који се Србљи њиме служише све док европску тактику неусвојише (за време германске феуде), на који се начин служише за времена свог ослобођавања у почетку овог века, на који начин употребљавају га Србљи Црногорци, и на који начин **најновија** европска тактика упућује. Постанак расутог строја европска тактика, непознавајући никог до себе, меће у Француску револуцију, при свем том, што га је Лафајет из Америке у неколико донео. До тога времена немогаде она казати да га је гдегод у Европи видела, и ако га у некој мери употребљаваху Турци у својим ратовима, противу Европе, и ако се поједини народи европски (Шпаньолци, и Швајцарски, Србљи и т. д.) у својој одбрани увек њиме служише.

Но и после, није се у Европи у пуној мери сватало право начело расутог строја, те с тога дуго,

— до пре 10 година, — употребљаваху га на начин, који се јуче одбаци.

Данас, а тако у нас биаше и пре 50, и пре 100 и пре 800 година, расути строј није два и два човека, него раздељени у мале и веће гомилице, ројеве, и за известне прилике, и, — што је производ најновије тактике, — има правила како се искупити и од јачег непријатеља, нарочито од коњице, бранити ваља, и т. д.

У данашње дакле време расути строј има у рату врло велику вржност, а он је изазват и условљен неравним земљиштем.

Вероватност, да се из пушке добро погађа, много је већа у расутог строја, и лична срчаност и разборитост у њему је много нужднија и важнија. Напротив важност укупног строја стоји у вођењу и послушности уређене војске, која самосталност појединога подлаже вишој срчаности и даровитости.

Но кад је дејство ватреног оружја у расутог строја веће, то је по искуству тактике дејство ладног оружја веће у укупног строја, и то због тога, што је јачи снап од прута.

Из досадашњег, а и из нарави оба ова строја могла би се извести ова начела:

1. Ватра расуте пешадије у сравњењу са ватром укупне, и на равном и на неравном земљишту, већа је због окретније употребе оружја, па и ако то није увек са победом скопчано.
2. Ватра коњице па бида у укупном или расутом строју у сваком је земљишту слабија од пешачке.

3. Ладно оружје укупне коњице према ладном оружју укупне пешадије по равну земљишту у већем је добиту.
4. Ладно оружје коњице расуте, према ладном оружју пешадије расуте, само је по равну земљишту у преваги.
5. Ладно оружје укупне коњице, према ладном оружју расуте, има превагу.
6. Ладно оружје укупне коњице, према расутом строју пешачком, само је у равну земљишту надмашно.
7. Ладно оружје расуте коњице, противу расуте пешадије по равну, може успети.

Но ова начела јако се мењају, кад се сложе ватра и бајонет. Онда одношење укупне пешадије према укупној коњици бива сасвим другачије, кад се пешадија послужи и ватром и бајонетом. Но ми хтедосмо само да оштрије означимо утицај земљишта на поједино оружје. А да то није било излишно, учи нас ратна историја, у којој видимо, да су често коњицу тако размештали, како таман да буде добар лов ватрених оружја.

Уопште слагање оружја и строја у војсци, учињило је њу много окретнијом и за свако земљиште употребљивијом, само што размера тога слагања оружја, ипак ће за разне земљиште бити различита; јер за земљиште брдовито очевидно је, да ћамо сразмерно више узети пешадије него коњице, но никад нећемо заборавити, да је она војска тек у највећој пробитачности, у којој има свакога оружја.

6. Поједина бојишта.

Ми већ једном споменуемо, да земљиште може бити у рату важно или као бојиште или као размеђа. Бојиште пак може бити или теснац или зграда, село, варош, ограда, шума, брдо, равнина. Да у неколко бацимо поглед и на ове поједине одељке земљишта, те да видимо шта је код њих у војном, а ближе у тактичном погледу најважније. И тако најпре

Теснац. Он може бити различит: прокоп, насип, мост, брод, пропланак у шуми, улица у селу и т. д. али је код свију то заједничко, што морамо наш фронт да преломимо, ако хоћемо кроз њих да прођемо. То пак чини, те неможемо оружје најбоље да употребимо. Но то баш и браниоцу даје пута, да се одупре много јачему непријатељу.

Али поред овога, што теснаци односно на борбу имају заједничкога, они се иначе јаче разликују, јер прокоп, пропланак и улица спадају у главном у бојишта покривена, напротив мост, насип, брод, бојишта су и прелази одкривени, на које се са свију страна пуцати може. Бој око брода може бити само пред или за њим, а бој око других теснаца може бити и пред њима и за њима и у њима.

Но теснаци, осим као бојишта, имају и узгредна утицаја. То пак бива отуд, што они недозвољавају, да се у боју употреби цела војска, а осим тога што заузећем њиховим бранимо обично повећи простор с њим, на прилику село, ако смо заузели улицу; реку, ако смо на мосту; планину ако смо у блисури итд.

Још се теснаци употребљавају као заседе, за препаде итд. и за заштиту великих простора, дакле и за стратигијске цељи.

Куће, села итд. У најстарије време, зграде, села, вароши и т. д. бијаху чиста препона и по томе скоро никад бојште. И кад би се десило било, да ко удари на варош, он је скоро увек био одбијен, те с тога Спарћани и нехтедоше своје вароши да утврђују. Тако Тивљани одбијени бијаху од Спарте, и тако и Ханибал несмеде на Рим.

У средњему веку бијаше главна војска, бар у Европи, коњица, а она, и по себи се разуме. није опасна за село и варош.

Кад пак изиђе пушка и топ, онда се већ чешће виђа борба око села, но ако само није било утврђено, одма је и падало.

Са свега тога онда још немогаде борба та да добије своје карактеристике, а све због тога, што строј у то време најпре бијаше густа колона, а она није за одбрану села удобна, а после бијаше опружена линија, но и она небијаше кадра да врши оно, што при одбрани села, вароши, и т. д. треба чинити.

Тек кад се поред удесне ватре пушчане и топовске разви и у неколко дотера расути строј, онда и борба око тих места поста чешћом и важнијом.

У данашње дакле време та поместна борба долази скоро сваки час, и шта више, већином се битке скупе око ње, и ту буде највећа окршаја. Због тога, што најмања чета у војсци, вична је да ради и расутим и укупним стројем, и што ова два строја по-

стадоше међусобни помагачи један другоме, борба око извесних предмета: зграда, кућа, села и т. д. доби у данашњима биткама врло велику вредност.

Наравно да овде много што шта има важности своје, т. ј. и ограда сеоска, и створ кућа његових, и околина његова, и величина, и улице, и све то, врло је важно и има јака утицаја на саму борбу.

Међутим кућа, село, варош неслуже само као бојишта, него и као подпоре и делови већих бојишта, јер се могу употребити као ослоне или у самоме фронту (као код Лиђе) или пред фронтом (као код Будишина, Bautzen), или и на крилу (као код Асперна и Еслинга).

Још осим тога могу нам послужити и за то, да помоћу њих заклонимо и прикријемо а и обезбедимо наше кретање (као на прилику Грос-Гершен), или да учувамо поврат (као Липиска 1813), или да нам позајми грађе за прелаз (као Беч 1809), или да нам помогне уквитити се на оној страни (као Кил 1796) или најпосле као положај предводнице, или као заседа или за препад итд., што све врло често бива особито у четовању. Напротив престолне вароши, као садашње све моралне и материјалне снаге земљске, кад падну, могу и војни крај да учине. На покон свега села нам могу послужити, а вароши још више, да боље нашу војску склонимо на одмор, да је лако издржавамо, са спремом снабдемо и т. д.

ПРЕДАВАЊА ВОЈНЕ АДМИНИСТРАЦИЈЕ.Од **ИЕФРЕМА** **МАРКОВИЋА** инд. официра.**Обшти преглед.**

(Продужење).

Народна војска.

Но ако је држави сигурност ујамчена законима и она оће војску само за спољну заштиту и одбрану, тад устројава народну војску, т. ј. један део народа а често и сви који су способни за оружје обвезани су на позив државе ићи у рат и бој, за интересе и одбрану своје домовине. Ово бива код слободни и свестни народа, а уобште код мали народа, који поштују своју независност и слободу и теже за величином. У овом случају све установе државне морају се саглашавати са установама војничким као и ове са државним, воспитање и изображавање војничко удешено је према воспитавању и изображавању грађанском, као што се и воспитавање и изображавање грађанско удешава према потребама и духу војничком.

Но осим овог што досад рекосмо има и друге разлике између стојеће и народне војске. При стојећој војски војници се налазе вазда под оружјем, тиме се најрадније руке грађанским пословима одузете, много се троши на издржавање и одевање војника, а људи се само губе у залудним и тупим формама, које мирна гарнизона служба доноси и више смета, него што користи правом ратничком духу. Код народне

војске људи раде код свои кућа, и скупљају се у известно време на вежбање тиме се мање троши и наравно се много више тад може потрошити на право војничко изражавање особито военог кадра, на вежбања у пољу, на довршавања оружја, него при стојећој војски, па да опет непадне толко на терет држави и народу. Ово нам добро сведоче дугови европских држава, које имају големе стојеће војске.

По овој разлици народна војска може бити боља од стојеће, јер више средства има на своје изражање и оружање, само ако се добро устрои, ако се добро и точно обучава ономе, што јој је нужно и потребно, и ако јој остале установе државине иду на руку, да се у народу војнички дух одржава и негује, да јој тиме поред њеног кадра и маса из доброг елемента буде.

И код нас је народна војска, сваки је Србин војник. Наше воено устројство* поделило је све Србе способне за бој у три класе: у први и други позив и резерву. Коњици се само у прву класу рачунају, кои је наше воено устројство ново, па није сасвим ступило у живот.

Ми имамо и нешто стојеће војске (види њено устројство). Ова стојећа војска није код нас ништа друго, но школа народној војски. И ако није нигде изречно казано, опет у ствари видимо, да се у њој изражавају нижи чиновни и нижи официри и уче се у њој практичној служби, као и више војничке старшине њене кои се као официри стојеће војске

* види наше воено устројство од 64. год.

сматрају, па се разшиљу по командама народне војске, да тамо своја места запреме.

Војена администрација.

Ово наше разматрање војске показује нам довољно с чим се занима воена администрација као део државне администрације, и како је она наука која учи :

1, Како треба подићи и устроити убојну силу државину према највишој цели државиној, према средствима којима држава располаже и према осталим њеним државним установама. Учи такође како ваља ову војску изображавати и воспитавати према цели и потребама државним, којима треба она по своме позиву да одговори.

2, Воена администрација учи како ваља спремити, наоружати, раанити и издржавати војску у миру и рату, како да одговори своме ратничком позиву у рату и боју, т. ј. да испуни зактевања тактике и стратегије. Зато се и дели на два дела на

I Устројство убојне силе и

II Снабдевање војске са свима нуждним средствима.

У прву част спадају скупљане војске, попуњавање чиновима, организација и управа војске административна и воена, права и обвезаности војника. У другу част, оружање, спрема, одевање, ранење магацини и т. д.

Ово поделење воене администрације показује нам големи обим ове војничке науке, по њему видимо и вредност њену, јер воена администрација и није

ништа мање, но знање и уметност створити војску и вештина имати је у рукама свакад силну, снажну и готову при употребењу за ратничке цели. Наполеон је о овој науци рекао: „вештина је воена у ногама, а маршал von Saxon : „вештина воена лежи у трбуу. Обоје су подпуно, и у којој војски буду оба израза остварена и војвода такву војску буде имао, добро ће решити свој ратни задатак и војска ће се са славом враћати с бојишта.

Но узучивање ове простране воене науке захтева колико много времена, толико и знање други споредни наука, и изучавати је по целом њеном пространству и у свима подробностима било би колико трудно, толико и сувишно, ма и за големе војничке личности, но сваки црпи из ње толико, колико му је по своме положају у војски нужно и потребно, и тад је главно, да оно што зна, лако и полезно на практику употребити може, т. ј. да ту своју административну способност изкаже у својим војничким дужностима и пословима.

Нама, кои практичке војничке дужности вршимо и с људма као војницима посла имамо, главно је да знамо то, што нам је за те наше фронточе и наше канцелариске дужности нужно, где су већином ти административни послови од воене власти прописани, а то су више ствари из другог дела ове науке, т. ј. из воене економије. Оно што по себи у правила и наређења доћи неможе, које више административној вештини — првом делу ове науке принадежи, потрудићемо се да кажемо на основу туђих

искуства, како је где, или како би што код нас могло бити.

Но ми као војници само у два стања војске имамо да вршимо наше административне послове т. ј. у мирно и ратно доба, тођемо и наше разматрање поделити на :

I Администрацију у мирно доба. и

II Администрацију у ратно доба.

У првом оделу трудићемо се да покажемо, како ваља, на основу наши воени уредба и закона што боље с људма руковати, како по командама дужности одправљати, надлежне послове водити и колико кога и чему ваља обучавати да наши војници одговарају својим позивима, а војска ономе што држава од ње зактева.

У другом делу показаћемо, како треба военим командама у рату административно управљати, како треба војску раанити, одевати и обдржавати да свагда сита и одморна, готова и силна за штрапаце и бо; буде.

Као што смо напред напоменули да војска треба да одговори зактевањима стратегије и тактике т. ј. да је њена последња цел рат и бој, то најпосле да речемо и ово : Све што се у војски ради, треба да је точно и живо, сви воени административни послови треба да су сведени на оно, што је најнеопходније и најпростије. Данашње је ратовање као муња, судбина целе једне државе и народа може да се реши за кои месец а и за неколико дана. Па коликоли итрине треба у свима војничким пословима, колико уметности и

способности, колико точности рачуна у радњама, те да војска данас победно војевати може. Данас треба сваки војник а још више војнички старешина свој посао по своме месту у прсте да има, војска треба јошт у миру да је добро спремљена и изучена и да све што јој је у томе нужно собом у рат понесе. Њено издржавање у рату, треба да је подпуно добро и тако брзо да иду ти послови, да ни најмање не смећу задатцима стратегиским и тактиским које она има да врши у рату.

У миру још треба усвајати овај дух лаког и итрог руковања и деловања, у војски и ако такав дух своје радње собом у рат понесе, то ће онда сва њена ратничка кретања и дејства извршити с довољном снагом и енергијом.

Ову жељ има пред очима практична војна администрација, и овако удесна треба да је.

ПОМРЧАЊЕ СУНЦА.

Као особито уживање јестанствене забаве нека изволе наши читаоци прочитати и ово неколико редака.

Ове године имаћемо два помрчања сунчева и два месечева. Прво сунчево и друго месечево видеће се и из наших крајева.

Прво сунчево помрчање биће у Среду 22 Фебруарија пре подне.

У неким крајевима света (Европе Африке и Азије) изгледаће тада сунце као сри, а понегде као коло. Ово коласто помрчање видеће се из Црне горе, јужних крајева Херцеговине и Босне, Србије и

мале Влашке. Најбоље ће се видети (од србских места) из Кара, новца, Јагодине и доњег Милановца. Из осталих (србских) оближњих места изгледа ће сунце као коло, ал на једном крају наплат тањи а на другом дебљи, но врло ће се слабо то моћи да распозна.

У опште пруга, одаклеће се то коласто помрчање видети иде овако:

С Оотрва Мадеире иде на Неапољ (везув) па на Барлету (талијанска варош на адранском мору) па између Дубровника и Котора на Никшиће, Пријеноље, Нову варош, Карановац, Јагодину, доњи Милановац, Оршаву, Сибинь и т. д. И са северне и с јужне стране од ове пруге до на 16 сати даљине још ће се помрчање видети као коласто а даље (и на једну и на другу страну, Пешта и Беч, Скопље и Солун), изгледаће као дебљи и тањи срп. Отуда рачунамо, да ће се из Београда још као коло моћи да види.

Помрчање то трајаће одприлике $2\frac{1}{2}$ сата. Почетак за разво место различит је.

Тако за Београд, Крагујевац и Нови пазар почетак помрчања биће одприлике на 10 минута пред 9 сати пре подне (ако су сатови добри), и трајаће до 11 сати и 20 минута.

Од ове пруге, коју повукосмо од Београда на Крагујевац, Нови пазар, што је које место више на запад, то ће помрчање тамо раније почети, а што је које место више на исток, тамо ће помрчање у неколико касније одпочети.

Почетак помрчавања показаће се на десном крају сунца. После 22 минута месец (таман) толико ће ући у сунчев котур, да ће $\frac{1}{4}$ сунчева пречњака покрити и сунце би изгледало као срп са роговима на десној страни; кад још 23 минута прође онда је месец допрео до срца сунцу и светлост сунчева већ малаксава тако да ће нам се чинити као да ће олуј да буде. Кад буде среда помрчању т. ј. кад већ протекне 1 сат и 15 минута од како је почело сунце да се једе, онда ћемо моћи на небу угледати вољним очима звезду Даницу, само ако погледамо од југа и нешто к западу и то мало ниже него сунце што је.

И у то време сунце нам изгледа као коло, или прстен.